

Література

- Бородин Д.Н.* Первый отчёт о деятельности энтомологического бюро и обзор вредителей Полтавской губернии. — Полтава: Электрическая типография Д.Н. Подземского, 1914. — № 1. — 87 с.
- Вернадский В.И.* Дневники 1917 — 1921 гг. — К.: Наукова думка, 1994. — С. 70.
- Гриб Н.И., Чуйко В.К.* Полтавская ордена трудового Красного Знамени сельскохозяйственная опытная станция им. М.И. Вавилова — К.: Лыбидь, 1991. — 232 с.
- Знаменский А.В.* Насекомые, вредящие полеводству. Часть 1. Вредители зерновых злаков / Труды Полтавской с.-х. опытной станции. — Полтава, 1926. — Вып. 50. — 296 с.
- Колобова А.Н.* Краткие итоги и обзор работ по энтомологии // Юбилейный сборник научных трудов, посвящённый 70-летию Полтавской опытной станции. Под ред. М.П. Елсукова, И.И. Власюка, А.П. Мовсисянца. — К., 1959. — С. 120-134.
- Короткий* огляд робіт Полтавської сільськогосподарської дослідної станції, 1927-1928. — Полтава-Поліграф, 1929. — Вип. №83. — С. 24-27.
- Писаренко В.М., Пищаленко М.А., Гокунь Т.О.* Місце та роль Полтавської державної сільськогосподарської дослідної станції ім. М.І. Вавилова у становленні та розвитку вітчизняної прикладної ентомології / Вісник ПДАА. — 1999. — №4. — С. 18-23.
- Фабрикант А.О.* Первый съезд деятелей по прикладной энтомологии в Киеве. — 1913 год. — С. 36-40.

УДК 632.6/.7

ЕНТОМОЛОГІЧНІ ШКОЛИ В ІНСТИТУТІ ЗАХИСТУ РОСЛИН НААНУ *

М.В. КРУТЬ

*Інститут захисту рослин Національної академії аграрних наук України, вул.
Васильківська, 33, Київ, 03022, Україна,
e-mail: plat_prot@ukr.net*

Як відомо, найважливішим резервом для отримання додаткової високоякісної сільськогосподарської продукції є захист рослин, який ґрунтується на інтеграції різних методів — агротехнічного, біологічного, хімічного, біотехнічного тощо. Стосовно розробки концепції «Інтегрований захист рослин» значні досягнення разом з іншими має й наша установа — Інститут захисту рослин Національної академії аграрних наук України. В сучасному розумінні **інтегрований** — це захист рослин, спрямований на довгострокове регулюван-

ня розвитку та поширеності шкідливих організмів до економічно невідчутного рівня на основі фітосанітарного прогнозу, економічних порогів шкідливості, дії корисних організмів, енергоощадних і природоохоронних технологій (ДСТУ 4756:2007).

Концепція «Інтегрований захист рослин» є прикладом цілісності комплексу знань із різних галузей наук, що мають відношення до захисту врожаю. Філософські ж її основи, як визнає світовий досвід, належать ентомологам (Jacobsen Batty J., 1997). На різних етапах прове-

* Стаття підготовлена за матеріалами про вчених-ентомологів, зображених як у статтях, так і їх особистих справах.

дення наукових досліджень із вирішення найважливіших питань щодо захисту

рослин у нашій установі сформувалися цілі ентомологічні школи.

1946 р. у системі Академії наук УРСР був створений Інститут ентомології і фітопатології (з 1956 р. — Український науково-дослідний інститут захисту рослин; з 1992 р. — Інститут захисту рослин Української академії аграрних наук; нині — Інститут захисту рослин НААНУ). Його директором став видатний ентомолог, доктор сільськогосподарських наук, професор, академік АН УРСР **Володимир Петрович Поспелов**, який уже мав величезний науковий та організаторський досвід. Так, у 1904 році він організував у Києві першу ентомологічну дослідну станцію, якою завідував до 1913 р. У 1913-1920 рр. працював професором Воронежського, 1930-1938 — Ленінградського сільськогосподарських інститутів. У 1920-1930 рр. очолював відділ прикладної ентомології Державного інституту дослідної агрономії в СРСР (Словарь-справочник..., 1955). В Інституті ентомології і фітопатології вчений пропрацював лише 2,5 року (помер на початку 1949 р.).

В.П. Поспелов є основоположником мікробіологічного методу боротьби з шкідливими комахами в колишньому СРСР. Ним опубліковано понад 30 праць, в яких закладені теоретичні основи біометоду (Евляхова А.А. Вклад В.П., 1973; Словарь-справочник..., 1955).

Учениця В.П. Поспелова кандидат біологічних наук Клавдія Андріївна Орлачова основну свою увагу зосередила на розробці ефективних заходів боротьби з буряковим довгоносом (Санин В.А., 2006). З 1954 р. вона очолювала комплексну наукову експедицію, яка досліджувала в господарствах Миронівського району Київської області посіви буряків. В результаті інтенсивних робіт вже через 3 роки бурякосіючим господарствам було запропоновано ефективні захисні заходи, що дало змогу повністю уникнути пересівів цукрових буряків.

Керівні посади в новоствореному Інституті ентомології і фітопатології АН УРСР обіймав відомий ентомолог **Євген Васильович Зверезомб-Зубовський** — доктор сільськогосподарських наук, професор, член-кореспондент АН УРСР (до 1949 р. — заступник директора, 1949-

1950 рр. — директор, до 1956 рр. — завідувач лабораторій загальної ентомології та екології). Наукового та організаційного досвіду він набув, працюючи на ентомологічній дослідній станції, очолюваній В.П. Поспеловим, згодом — на інших дослідних станціях колишнього СРСР, а також у Сортово-насінницькому управлінні Цукротресту, Центральному інституті цукрової промисловості та Всесоюзному інституті бурякового рільництва. Творчі праці Є.В. Зверезомб-Зубовського присвячені питанням організації захисту рослин, вивченню шкідників цукрових буряків, методам боротьби з ними і мають неоціненне значення для науки й практики виробництва. Ним підготовлено багато висококваліфікованих ентомологів, екологів і зоологів інших спеціальностей, хоча в Інституті захисту рослин вони не працювали. До того ж, у 1949-1958 рр. Є.В. Зверезомб-Зубовський очолював Українське ентомологічне товариство, а в подальшому був обраний почесним

членом Всесоюзного ентомологічного товариства (Круть, 2005).

З початку заснування Інституту захисту рослин впродовж 20 років, поряд з іншими, на керівних посадах працював доктор біологічних наук, професор **Микола Абрамович Теленга** — відомий ен-

томолог, який по праву може вважатись одним із основоположників біологічного захисту сільськогосподарських культур від шкідників. Спочатку він очолював лабораторію хижих і паразитичних комах (біофагів), згодом (з 1957 р.) — відділ мікробіологічного методу захисту рослин. А з 1952 року і до кінця свого життя (1966 р.) також обіймав посаду заступника директора Інституту з наукової частини.

Як спеціаліст з біологічного захисту рослин М.А. Теленга сформувався ще в 1930-ті роки, працюючи у Всесоюзному інституті захисту рослин. Він вивчав паразитів та хижаків багатьох шкідників сільськогосподарських культур. Результати багаторічної роботи вченого із цього напрямку відображені в науковій праці «Основные способы использования энтомофагов для биологического метода борьбы с вредителями и их теоретическое обоснование», яка і нині залишається теоретичною основою широкого використання ентомофагів для захисту рослин. Він також впроваджував у виробництво способи застосування трихограм проти шкідників озимої пшениці, кукурудзи, овочевих і плодівих культур (Тронь, 2005).

Широкої популярності набули роботи М.А. Теленги в галузі мікробіологічного методу, особливо його ідея використання патогенних мікроорганізмів сумісно із сублетальними дозами інсектицидів для боротьби з шкідниками сільськогосподарських культур. Важливим був і висновок вченого, що під впливом хвороботворних організмів досягається ефект як безпосередньо при застосуванні мікробіологічних препаратів, так і за рахунок післядії на ту частину популяції шкідника, яка збереглася в агроценозі. Знання цієї теорії важливе і для розуміння закономірностей динаміки популяцій комах (Тронь, 2005).

Представниками наукової школи М.А. Теленги були такі провідні вчені: М.П. Дядечко, А.Й. Сікура, Г.Н. Жигаєв, В.В. Ряховський, Г.М. Цибульська, Т.О. Примаєв, Н.В. Лаппа, К.А. Кудель, В.П. Приставко, М.М. Тронь й інші, які працювали в Інституті захисту рос-

лин та інших наукових установах, продовжуючи справу свого вчителя.

Микола Платонович Дядечко працював в Інституті захисту рослин з 1947 по 1968 рр. Тут він пройшов шлях від аспіранта до завідувача відділу; до того ж упродовж нетривалого часу обіймав посаду заступника директора з наукової роботи. Сформувався як висококваліфікований вчений, виконав ряд глибоких досліджень у галузі сільськогосподарської ентомології, підготував та успішно захистив кандидатську й докторську дисертації, а також написав монографії «Кокцинелиди Української РСР» та «Трипси, или бахромчатокрылые Европейской части СССР». З 1968 року й до останніх днів життя (помер на початку 2000 р.) науково-педагогічна робота доктора біологічних наук, професора М.П. Дядечка була пов'язана з Українською сільськогосподарською академією (Національним університетом біоресурсів і природокористування України).

М.П. Дядечко був проти безвідповідального й неконтрольованого широкомасштабного застосування хімічних препаратів, що призводило до значного обмеження розвитку або знищення корисних комах. Майже 45 років сво-

єї роботи найбільшу увагу приділяв науковим дослідженням біологічного методу захисту рослин та широкому впровадженню їх результатів у виробництво. Розробляв заходи щодо більш ефективного використання природної корисної фауни для регулювання чисельності найнебезпечніших шкідників сільськогосподарських культур. Багато зусиль витратив на розробку технології штучного розмноження ентомофагів у лабораторних умовах та її впровадження у біолабораторіях районних станцій захисту рослин, а також біофабриках. Опублікував понад 300 наукових праць, із яких 5 монографій.

М.П. Дядечко створив свою наукову школу, підготував понад 150 кандидатів наук, зокрема 33 — для країн Азії, Африки й Латинської Америки. Окремі його учні працювали в Інституті захисту рослин — це М.О. Шляховий, І.М. Пластун, О.С. Нехай, Р.І. Чижик та інші.

Валерій Петрович Приставка започаткував у нашій установі нові методи боротьби з шкідливими комахами. В 1967 р. очолив новостворену лабораторію біофізичних методів боротьби. Він сформував науковий колектив із молодих спеціалістів різного профілю — біологів, медиків, інженерів. За його участі також було спроектовано та створено спеціальний біофізичний

корпус. Основну увагу В.П. Приставко зосередив на розробці генетичного методу боротьби проти найнебезпечнішого шкідника плодового саду — яблуневої плодожерки. За результатами наукових досліджень він підготував та в 1971 р. захистив докторську дисертацію за темою «Променева стерилізація у боротьбі з яблуневою плодожеркою». Наукова спадщина вченого складається із оригінальних статей, оглядів літератури, монографій (Черній, 2006). Багато з його учнів пов'язали свою наукову діяльність із нашою установою — це В.М. Чайка, Б.Г. Дегтярьов, В.Л. Петрунук, Л.В. Янішевська та інші.

У 1977 р. В.П. Приставко переїхав до Білорусії, де завідував лабораторією в Інституті зоології АН Білорусії, а згодом — у Білоруському інституті захисту рослин. Створену ним лабораторію в Інституті захисту рослин очолював А.М. Черній. 1991 року лабораторію було реорганізовано у відділ екології і технології застосування ентомофагів та

біологічно активних речовин.

Відомий ентомолог, доктор біологічних наук, професор **Дмитро Федорович Руднев** пропрацював у нашій установі від початку її заснування і до 1972 року. Попервах обіймав посаду старшого наукового співробітника, а згодом — завідувача лабораторії сільськогосподар-

ської та лісової ентомології (пізніше мала назви — лісової та садової ентомології, стійкості сільськогосподарських культур до шкідників).

Наукову діяльність Д.Ф. Руднев розпочав ще в середині 1920-х років на Дарницькій лісовій дослідній станції під Києвом, де працював колектив видатних фахівців-ентомологів під керівництвом З.С. Голов'янка. В подальшому закінчив аспірантуру Інституту зоології АН УРСР, після чого обіймав посаду старшого наукового співробітника. Зробив значний внесок у розробку теорії боротьби з короїдами та в дослідження причин масового розмноження великого дубового вусача.

Працюючи в Інституті захисту рослин, Д.Ф. Руднев розробляв найбільш перспективний для того часу напрям захисту рослин від шкідливих організмів — хімічний метод. Він був одним із перших розробників малооб'ємного способу обприскування багаторічних насаджень інсектицидами. Також виявив недоліки широкого застосування пестицидів і почав агітувати за розробку альтернативи цьому методу, а саме використання стійких до шкідників сортів рослин (Васечко, 2002).

Д.Ф. Руднев підготував 20 кандидатів наук. Серед них — В.А. Санін, В.І. Гримальський, В.А. Гродський, Г.І. Васечко, А.М. Войтенко, С.П. Калініченко, В.С. Карасьов, Н.Е. Кононова, Л.І. Лінник, В.П. Смілянець, їх діяльність у різні періоди була пов'язана з Інститутом захисту рослин.

Школу Д.Ф. Руднева продовжив його учень доктор біологічних наук, професор **Володимир Петрович Смілянець**. Тривалий час (1962-1996 рр.) В.П. Смілянець працював в Інституті захисту рослин УААН. Він підготував та успішно захистив кандидатську дисертацію за темою «Стійкість сосни звичайної й кримської до шкідливих комах на півдні України». З 1973 року завідував лабораторією стійкості сільськогосподарських культур до шкідників. В 1986 р. захистив докторську дисертацію за темою «Екологічні закономірності

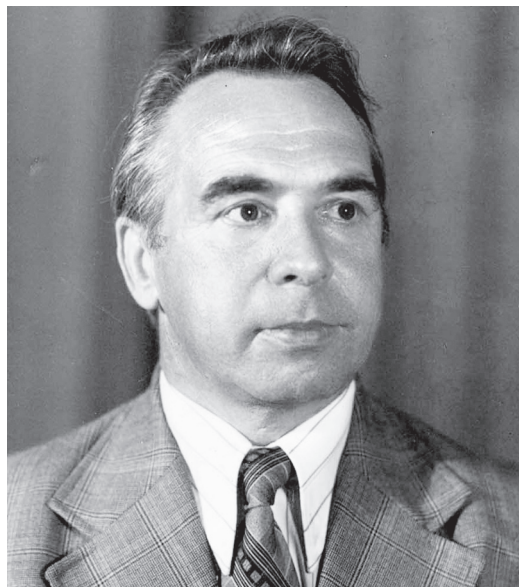
формування стійких до шкідливих комах насаджень сосни».

В.П. Смілянець працював за проблемами стійкості рослин до шкідливих комах. Обґрунтував наявність у здорових рослин природних захисних речовин, що перешкоджають розвитку шкідників та зумовлюють природну стійкість рослин. Під його керівництвом та за безпосередньої участі були розроблені методи оцінки ступеня стійкості різних сільськогосподарських культур, визначені важливі фактори, що спричиняють стійкість рослин до шкідників, розроблена принципово нова модель взаємовідносин між захисною системою рослин та системами адаптації шкідників. Все це дає можливість оцінювати стійкість різних форм рослин та селекційного матеріалу за окремими стадіями онтогенезу шкідників. Також розроблено ряд методик з оцінки ступеня стійкості лісових насаджень, люцерни, сої, картоплі, пшениці; обґрунтовано теоретичні положення щодо природи стійкості рослин проти шкідників, механізмів формування агресивних біотипів комах, функціонування механізмів стійкості й системи коадаптації в агробіоценозах. Підготовлено таких кандидатів наук, як Є.В. Пастухов, Т.С. Король, О.А. Грикун, М.О. Злотіна, В.Р. Педько.

З вихованців професора Д.Ф. Руднева значних вершин досяг **Віктор Арсенійович Санін**. Трудова й наукова його

діяльність із 1953 по 1987 рр. пов'язана з Українським науково-дослідним інститутом захисту рослин. Тут він закінчив аспірантуру, обіймав посади молодшого, старшого наукового співробітника, згодом — завідувача відділом технології застосування пестицидів (пізніше назву змінено на — відділ хімічного методу боротьби з шкідниками й хворобами сільськогосподарських культур). Спочатку багато працював над розробкою та впровадженням у бурякосіяючих господарствах України високоефективних і надійних способів боротьби з буряковим довгоносом. В подальшому ж проводив наукові дослідження з комплексного захисту сільськогосподарських культур (зернові, зернобобові, цукрові буряки, картопля, плодові) від найголовніших шкідників та хвороб, а також спільну з іншими установами та ДСКТБ роботу щодо вдосконалення машин для захисту рослин (Трибель, 2006).

Набутий науковий та організаційний досвід В.А. Санін використовував у

подальшій своїй роботі в токсикологічній лабораторії ВІЗР, ТОВ “Форсис”, швейцарській фірмі “Сандоз”, агрокооперативі “Укр-Ріпак”. З 2005 і до квітня 2010 року за сумісництвом знов працював в Інституті захисту рослин.

Результати численних досліджень В.А. Саніна знайшли своє відображен-

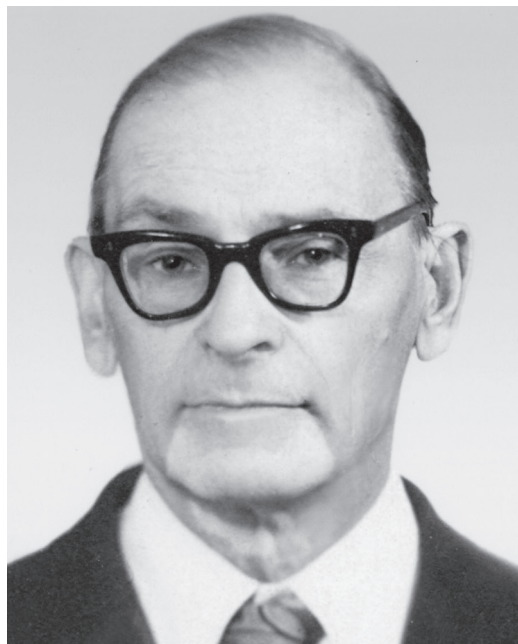
ня в підготовлених та успішно захищених ним кандидатській і докторській дисертаціях, опублікованих понад 180 наукових працях, зокрема монографіях, довідниках, посібниках.

Доктор сільськогосподарських наук, професор В.А. Санін підготував 22 кандидати і одного доктора наук. Нині з його учнів в нашій установі працює Т.І. Горбач.

З 1953 по 1979 рр. Український науково-дослідний інститут захисту рослин очолював доктор біологічних наук, професор, академік АН УРСР, лауреат Державної премії, Заслужений діяч науки України **Вадим Петрович Васильєв**, який за фахом був зоолог-ентомолог. До Великої Вітчизняної війни працював в Українському НДІ плодівництва, де підготував та успішно захистив кандидатську дисертацію за темою «Використання закономірностей тривалості розвитку комах від температури з метою довгострокового прогнозування» (1940 р.). З липня 1941 до грудня 1945 рр. знаходився в лавах Радянської армії. Брав участь у боях з фашизмом у складі 34-ї кавалерійської дивізії (до липня 1942 р.), а потім — 4-го гвардійського кубанського козачого кавалерійського корпусу, за що одержав ряд бойових нагород. Після війни Вадим Петрович повернувся в УкрНДІ плодівництва, де спочатку обіймав посаду старшого наукового співробітника, а згодом — завідувача відділу захисту рослин. У 1953 р. успішно захистив докторську дисертацію за темою «Екологічні основи побудови системи заходів боротьби з шкідниками плодових культур».

В 1950-х роках як в Україні, так і в інших республіках Радянського Союзу дуже гостро стояла проблема захисту сходів цукрових буряків від звичайного бурякового довгоносика. В Інституті захисту рослин В.П. Васильєв багато років завідував лабораторією хімічного методу. Під його керівництвом було розпочато великомасштабну роботу щодо впровадження способу передпосівної обробки насіння цукрових буряків інсектицидами, що в подальшому дало можливість

істотно удосконалити систему захисту сходів культури від шкідників. Розроблялася також комплексна система захисту зернових та інших польових культур від шкідників та хвороб.

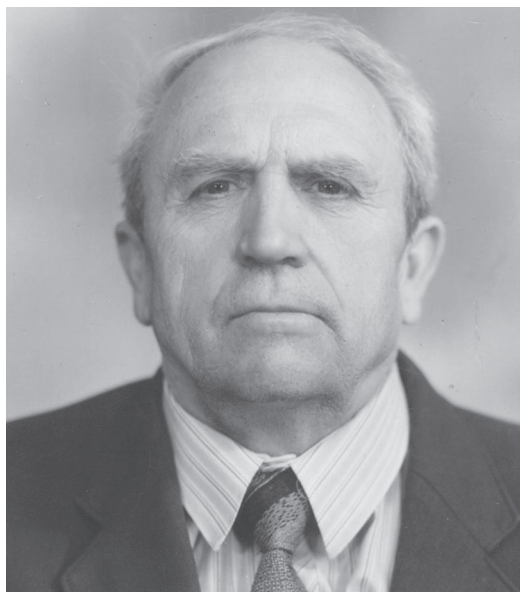
Результатами численних наукових досліджень, здійснених В.П. Васильєвим та його учнями, стали теоретично обґрунтована економічна доцільність застосування інсектицидів, розробка економічних порогів шкідливості основних шкідників вирощуваних рослин, показників екологічної безпеки хімічного захисту рослин та прогнозу можливого ступеня забруднення сільськогосподарських угідь токсичними речовинами, всебічно обґрунтовані основи найважливішої проблеми інтегрованого захисту рослин. В.П. Васильєв опублікував 200 наукових праць, серед яких 10 монографій, 8 довідників, понад 10 брошур (Трибель, 2004). Під науковим керівництвом та за безпосередньої участі В.П. Васильєва видана унікальна монографія в 3-х томах «Вредители сельскохозяйственных культур и лесных насаждений» (1973-1975; 2-е изд., 1987-1989), яка відмічена Державною премією України.

З 1958 року В.П. Васильєв був головою Українського ентомологічного

товариства, а в 1962-1990 рр. — ще й віце-президентом Всесоюзного ентомологічного товариства.

В.П. Васильєв підготував 9 докторів та 50 кандидатів наук. Його учні С.О. Трибель, В.О. Зацерківський, В.А. Санін, К.А. Кудель, О.В. Манько та Б.І. Шербак продовжили свою наукову діяльність у нашій установі.

Трудова й наукова діяльність ентомолога доктора біологічних наук, професора **Бориса Андрійовича Арешнікова** з 1956 по 1991 рр. була пов'язана з Українським науково-дослідним інститутом захисту рослин. До того він певний час працював на Поліській дослідній стан-

ції рільництва, в 1953-1956 рр. навчався в аспірантурі Українського науково-дослідного інституту землеробства. Підготував та успішно захистив кандидатську дисертацію за темою «Біологія люпинового довгоносіка і заходи боротьби з ним у поліській зоні УРСР».

В УкрНДІ захисту рослин Б.А. Арешніков працював на посадах молодшого та старшого наукового співробітника відділу сільськогосподарської ентомології, виконував обов'язки завідувача лабораторії прогнозів. З 1969 р. завідував проблемною лабораторією з питань боротьби з шкідливою черепашкою (згодом лабораторія стала займатися проблемами боротьби з шкід-

никами зернових культур). В 1986-1990 рр. очолював відділ з розробки системи захисту зернових культур, що вирощуються за інтенсивними технологіями. Багато працював над застосуванням малооб'ємного обприскування посівів озимої пшениці проти клопа шкідливої черепашки та інших шкідників. Розробив новий метод захисту зернових культур способом застосування хлорофосу, а також методику економічного обґрунтування порівняльної оцінки способів застосування інсектицидів. Численні дослідження шкідливої черепашки послужили матеріалом для підготовки та успішного захисту ним докторської дисертації.

1983 р. у південних областях України під керівництвом Б.А. Арешнікова впроваджено хімічний захист зернових колосових від злакової листовійки. Розроблено також ефективний спосіб захисту сходів озимої пшениці від хлібних турунів та супутніх шкідників — токсикація рослин, який забезпечує високий захисний ефект, економію пестицидів та охорону довкілля (Санін, 2006).

Б.А. Арешніков створив наукову школу, представниками якої є М.Г. Костюковський, С.М. Вігера, О.П. Знаменський, Д.М. Фешин, С.М. Бабич, В.О. Круть, М.В. Круть. Переважна більшість із них працювала, а дехто й нині продовжують працювати в Інституті захисту рослин.

Значний внесок у формування молодих ентомологічних шкіл зробили провідні ентомологи — С.О. Трибель та В.П. Федоренко.

Трибель Станіслав Олександрович — відомий вчений у галузі захисту рослин, ентомолог, доктор сільськогосподарських наук, професор. У 1965-1968 рр. він під науковим керівництвом академіка АН УРСР В.П. Васильєва навчався в аспірантурі Українського науково-дослідного інституту захисту рослин; підготував та успішно захистив кандидатську дисертацію. До 1973 р. в цій же установі обіймав посади молодшого та старшого наукового співробітника.

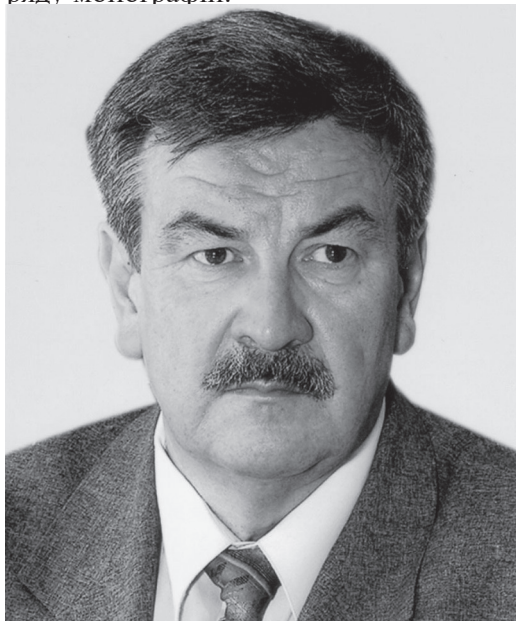
Понад 20 років С.О. Трибель працював у Всесоюзному НДІ цукрових буряків. Проведені ним наукові дослідження з обґрунтування оптимізації застосування інсектицидів проти шкідників цукрових буряків за індустріальної технології їх вирощування стали основою його докторської дисертації, успішно захищеної 1988 р. У 1993-1996 рр. працював на посаді головного наукового співробітника Українського науково-дослідного проектно-технологічного інституту "Агроресурси".

У 1996-2006 рр. С.О. Трибель в Інституті захисту рослин УААН завідував лабораторією стійкості сільськогоспо-

дарських культур до шкідників. Нині працює на посаді головного наукового співробітника цього підрозділу. Напрямом наукової його діяльності є обґрунтування використання механізмів стійкості сільськогосподарських рослин до шкідників для створення стійких сортів та екологічно безпечний захист рослин. Підготував 14 кандидатів і 2-х докторів наук. З його учнів у нашій установі працюють О.О. Стригун, О.О. Бахмут, Т.Г. Новосельська, А.В. Федоренко, 4 аспіранти та пошукачі готуються до захисту дисертацій, а Т.В. Дудченко обіймає посаду завідувача відділу захисту рослин Інституту рису НААНУ.

С.О. Трибель є автором понад 250 наукових праць, а також співавтором ряду монографій.

Федоренко Віталій Петрович – відомий ентомолог, доктор біологічних наук, професор, академік НААНУ, директор Інституту захисту рослин НААНУ (з 2003 р.), Президент Українського ентомологічного товариства (з 2007 р.).

Найбільшого наукового досвіду В.П. Федоренко набув працюючи тривалий час (1972-1999 рр.) на Білоцерківській дослідно-селекційній станції Інституту цукрових буряків НААНУ та обіймаючи посади старшого наукового співробітника лабораторії ентомології, завідувача відділу захисту рослин, а згодом – заступника директора з наукової роботи. Матеріали численних наукових досліджень послужили підставою для підготовки та успішного захисту кандидатської й докторської дисертацій. Працював також і на педагогічній роботі в Білоцерківському державному аграрному університеті – співробітник, професор, завідувач кафедри захисту рослин.

В.П. Федоренко – висококваліфікований фахівець з питань захисту сільськогосподарських рослин від шкідників та хвороб. Широкому загалу вчених цієї галузі відомі фундаментальні його

праці з вивчення багаторічної динаміки ентомокомплексу в агробіоценозі зернобурякової сівозміни, здійснення системного підходу до пізнання закономірностей зв'язку і взаємодії фауни шкідливих і корисних комах з метою розробки та впровадження екологічно орієнтованих прийомів управління динамікою популяцій з урахуванням вимог охорони довкілля.

Під керівництвом В.П. Федоренка підготовлено 2-х докторів та 13 кандидатів наук, готують до захисту свої роботи ще 7 аспірантів та пошукачів. Широко відома його наукова школа ентомологів біоценотичного напрямку. З її представників в Інституті захисту рослин нині працюють М.М. Дем'янюк, О.П. Лит-

вин, Р.П. Цуркан, С.В. Кнечунас, Т.В. Топчій, О.В. Гордієнко, Н.В. Гуляк, С.А. Алексєєва, В.М. Довгеля.

Нині аспірантами та пошукачами за фахом «ентомологія» керують також доктори наук М.П. Секун, А.М. Черній та Ю.Г. Вервес.

Успішна підготовка кваліфікованих вчених у галузі сільськогосподарської ентомології значною мірою сприятиме подальшому розвитку науки із захисту рослин, а широке впровадження її досягнень у виробництво — вирішенню державних стратегічних завдань щодо зміцнення продовольчої безпеки країни й світу. Неоціненна роль у цьому і громадської організації «Українське ентомологічне товариство».

ЛІТЕРАТУРА

- ДСТУ 4756:2007 Захист рослин. Терміни та визначення понять.
- Васечко Г.І. Дмитро Федорович Руднев (до 100-річчя від дня народження) // Захист рослин. — 2002. — № 6. — С. 22.
- Евлахова А.А. Вклад В.П. Поспелова в мікробіологічний метод боротьби / А.А. Евлахова, О.И. Швецова // Защита растений. — 1973. — № 5. — С. 20.
- Круть М.В. Євген Васильович Зверезомб-Зубовський (до 115-річчя від дня народження) // Карантин і захист рослин. — 2005. — № 6. — С. 13.
- Санін В.А. Арешніков Борис Андрійович / В.А. Санін, М.В. Круть // Карантин і захист рослин. — 2006. — № 11. — С. 17.
- Санін В.А. Орлачова Клавдія Андріївна // Карантин і захист рослин. — 2006. — № 11. — С. 15.
- Словарь-справочник энтомолога / [ред. Щеголев В.Н.]. — Москва — Ленинград: Сельхозгиз, 1955. — 451 с.
- Трибель С.О. Васильєв Вадим Петрович (31.12.1912. — 24.09.2003 рр.) // Захист і карантин рослин. — 2004. — № 10. — С. 32.
- Трибель С.О. Санін Віктор Арсенійович / С.О. Трибель, Т.І. Горбач, М.В. Круть // Карантин і захист рослин. — 2006. — № 11. — С. 21.
- Тронь М.М. Микола Абрамович Теленга (до 100-річчя від дня народження) / М.М. Тронь, М.В. Круть // Карантин і захист рослин. — 2005. — № 5. — С. 7.
- Черній А.М. Приставко Валерій Петрович // Карантин і захист рослин. — 2006. — № 11. — С. 17.
- Jacobsen Barry J. Role of plant pathology in integrated pest management// Annu. Rev. Phytopathol.— Palo Alto (Calif.): 1997. — Vol. 35. — P. 373-391.